

**Delura S., Drobiszewska U.,
Kononenko I., Mytnik I.,
Romaniuk S., Saniewska M.,
Wasiak E., Zambrzycka M.,
*Z ukraińskim na Ty. Podręcznik
do nauki języka ukraińskiego. Poziom
średniozaawansowany, cz. 1, Warszawa
2013, 205 s.;***

**Delura S., Jeż M., Kononenko I.,
Mytnik I., Romaniuk S., Samadova A.,
Saniewska M., Wasiak E.,
Zambrzycka M., *Z ukraińskim na Ty.
Podręcznik do nauki języka
ukraińskiego. Poziom
średniozaawansowany, cz. 2, Warszawa
2014, 209 s.***

Пріоритетне завдання сучасного інноваційного навчання полягає в тому, аби спрямувати зусилля молоді не тільки на ґрунтовне вивчення рідної мови, культури, історії, що, безумовно, дасть змогу вільно орієнтуватися в активному інформаційному просторі, стимулюватиме інтелектуальний розвиток особистості, а й зосередити увагу на здобутках освітньої та наукової світо-

вої практики. На цьому тлі постає проблема дослідження міжмовних і міжкультурних українсько-польських контактів, які стали важливими та більш помітними з часу набуття Україною статусу незалежної держави й особливо зараз, коли вона, долаючи перешкоди, зокрема й воєнним шляхом, прагне стати одним із повноправних учасників європейської спільноти. Курс на євроінтеграцію варто вважати передумовою того, що світові партнери в іншому аспекті почали розглядати Україну. Вагомою й актуальною справою сьогодення є створення платформи для цивілізованого міжнаціонального діалогу. Через це на перший план потрапили питання, пов'язанні з вивченням близькоспоріднених мов. Адже не викликає сумніву той факт, що від рівня опанування іншою мовою залежить уміння коректно й чітко висловити власну думку, правильно зрозуміти співрозмовника, толерантно з ним контактувати й інтерпретувати його міркування. На реалізацію цих та низки інших завдань спрямований колективний підручник *Z ukraińskim na Ty*, що вийшов друком у двох частинах.

Автори рецензованої праці окреслили ємний спектр питань, засвоєння яких допоможе, з одного боку, підготуватися до іспиту, а з іншого – дасть змогу створити комфортні умови для комунікації тих поляків, котрі потрапили в українськомовне середовище. Значна частина завдань підручника спрямована на оволодіння нормами української мови, а також на формування чіткого уявлення про ментальність українців, їхній загальнокультурний розвиток, побут, національні традиції, творчість, художню літературу тощо. Чимало текстів присвячено культурі та історії інших країн світу (ср. 1, с. 77–78, 90–92).

Відомо, що високий рівень опанування будь-якої дисципліни великою мірою залежить від навчально-методичного забезпечення студентів та пошуку найоптимальніших моделей та форм навчання. Саме такий акцент домінує в підручнику *Z ukraińskim na Ty*, що відбиває багаторічний науково-викладацький досвід співробітників кафедри україністики Варшавського університету, а отже, засвідчує належну апробацію. Перевагою рецензованої праці варто вважати своєрідну парадигму подання практичного матеріалу, його структурування, продуману систематизацію завдань, яка має своїм опертям принцип наростання складності матеріалу. Виважена й оптимальна модель аналізованого видання засвідчує прагнення авторів активізувати творчий пошук студентів і загалом усіх тих, хто не байдужий до української мови.

Позитивне враження справляє запропонована структура підручника. Його перша частина розрахована на дванадцять занять, друга – на одинадцять, які розпочинаються текстом для читання зазвичай художнього, рідше публіцистичного стилю. Важливо зауважити, що кожне слово, яке має два і більше склади, подано з наголосом. Таке презентування матеріалу допоможе студентам навчитися правильно наголошувати лексеми відповідно до акцентуаційних норм сучасної української літературної мови й у майбутньому використовувати свої знання під час виконання завдань, у яких необхідно самому поста-

вити наголос у поданих лексемах, порівнявши акцентуаційні параметри цих одиниць із їхніми відповідними в польській мові (cz. 1, с. 173; cz. 2, с. 151, 178). Позитивної оцінки заслуговує запропонований до тексту словничок, що, з одного боку, полегшить розуміння змісту твору чи уривка, а з іншого – сприятиме поповненню, збагаченню лексичного запасу студентів.

Із метою систематизації й закріплення знань у підручнику запропоновано оптимальний обсяг різноманітних за формою та складністю вправ, які можна виконувати в аудиторії й у позааудиторний час. Їх об'єднано у дві частини. Зокрема, студенти повинні скласти питання до тексту й переказати його зміст. Задля уникнення простого заучування подано завдання, у яких замість крапок необхідно вставити потрібне слово чи словосполучення (напр., cz. 1, с. 19, 22, 37–38; cz. 2, с. 16), із-поміж трьох варіантів відповідей (А, Б, В), наведених у таблиці, вибрати правильний (cz. 1, с. 35, 56–57, 72–73, 105–107, 125–127, 159–161; cz. 2, с. 20–21, 117–119). Виконання таких вправ, спрямоване на формування мовних навичок слововживання, дасть змогу уникнути помилок у використанні лексем, розмежовувати їхні значення та відтінки значень, а також сприятиме розширенню знань із граматики сучасної української літературної мови, зокрема особливостей сполучуваності різних частиномовних класів слів, уживання правильних іменникових та дієслівних форм, адже, як відомо, ця проблема належить до важкозасвоєваних.

Доречними, на нашу думку, варто вважати запропоновані переклади текстів із польської мови на українську чи навпаки (напр., cz. 1, с. 20–21, 33, 41–42, 51–52, 54–55, 71–72; cz. 2, 18, 32–33, 48, 51–52, 82), завдання яких насамперед полягає в тому, аби студенти, удосконалюючи перекладацькі навички, зосередили увагу на т. зв. „нееквівалентній” лексиці, на виявах семантико-граматичної асиметрії, наприклад, на близьких за звучанням одиницях із різним лексичним значенням в обох мовах. Акцентування на вказаній проблемі дасть змогу в майбутньому уникнути можливих комунікативних непорозумінь між співрозмовниками.

Творчого підходу потребують вправи, де запропоновано скласти речення чи словосполучення з опорними словами (cz. 1, с. 22–24, 52; cz. 2, с. 47), розповідь на основі наведеного в книзі початку (cz. 1, с. 25, 41, 63, 110, 145; cz. 2, с. 23, 41, 74), описати одного чи кількох героїв наведено уривка (cz. 1, с. 70, 118; cz. 2, с. 16), зовнішність та риси характеру друга, знайомого (cz. 1, с. 121–122), громадський транспорт у своєму місті (cz. 1, с. 194), географію Польщі (cz. 1, с. 210), власну квартиру (cz. 2, с. 50), систему освіти в Польщі (cz. 2, с. 89) або, змодельовавши якусь побутову ситуацію, переконати когось у правильності / неправильності міркування, доцільності покупки та ін. (cz. 1, с. 24, 76). Належну підготовку забезпечить складання діалогів, пов'язаних із різними обставинами, наприклад під час викликання швидкої допомоги, перебування в лікаря (cz. 1, с. 37), у фітнес-клубі (cz. 1, с. 110), перукарні (cz. 1, с. 180), а також про улюблені види спорту, музику (cz. 1, с. 62), міжкультурні відмінності в поведінці

(cz. 1, с. 78), про друзів, домашніх тварин (cz. 1, с. 95), транспорт (cz. 1, с. 176, 192). Усе це засвідчує, що концептуальну основу рецензованої праці визначає зорієнтованість на комунікативну функцію мови.

Розвиткові творчих здібностей, інтелектуальному зростанню сприяє написання різних за змістом та жанром робіт, наприклад есе на тему: *Чому варто пізнавати інші культури?* (cz. 1, с. 78). Спонукають до роздумів і письмові роботи – відповіді на питання: яким, на вашу думку, повинен бути лікар, журналіст, учитель? (cz. 1, с. 102–103); яке значення має праця в житті людини? (cz. 1, 122); як одягтися в театр? (cz. 1, с. 145) та ін. Потужну здатність розвивати в людині естетичні смаки, духовно вдосконалювати її мають описи картин (cz. 1, с. 173). Усі завдання зазначеного вище формату, безумовно, виконують важливу роль в естетичному вихованні особистості, крім того, передбачаючи власну аргументацію тих чи тих положень, потребують вдумливого, критичного підходу до їхнього виконання, що, на наше переконання, сприятиме якісному та успішному оволодінню лексичним фондом української мови, найважливішими навичками аналізу її морфологічного та синтаксичного рівнів.

Стосунок до лексикології виявляють вправи, у яких запропоновано дібрати синоніми (cz. 1, с. 32, 84, 185–186; cz. 2, с. 16, 32, 47, 64, 81, 96, 172) чи антоніми (cz. 1, с. 52, 85, 201; cz. 2, с. 32) до поданих слів або словосполучень, з'ясувати значеннєвий діапазон паронімічних (cz. 12, с. 118, 124; cz. 2, с. 139, 154–155) та омонімічних (cz. 1, с. 118) пар, схарактеризувати особливості функціонування мовних метафор в українських реченнях та їхніх польських еквівалентах (cz. 1, с. 174), записати польські відповідники до наведених лексем (cz. 1, с. 33), дібрати українські фразеологізми та близькі до них польські стійкі сполуки слів (cz. 1, с. 62–63, 158, 172–173; cz. 2, с. 139), виконати лексико-стилістичний аналіз підкреслених слів (cz. 1, с. 117). Заслуговують схвалення запропоновані авторами завдання на відповідність (cz. 1, с. 20, 85–86, 190; cz. 2, с. 17–18, 116, 119–120, 122–123).

Винятково важливе практичне значення мають подані у вигляді тестів завдання, спрямовані на формування мовного етикету (cz. 1, с. 37, 128, 161; cz. 2, с. 85–86, 101), а також вправи на культуру мовлення, нормативність уживання слів і їхніх форм (cz. 1, с. 119, 122–123). Вагому виховну роль відіграє складання генеалогічного дерева родини (cz. 1, с. 41), що дасть змогу студентам не тільки відчувати особисту причетність до історії, зв'язок між різними поколіннями, вивчити власний родовід, а й краще пізнати самого себе.

Успішному засвоєнню теоретичних відомостей із морфології сучасної української літературної мови сприятимуть завдання, що передбачають уживання правильної відмінкової форми іменників (cz. 1, с. 21, 24–25, 39–40, 52, 54–55, 74, 89, 105–106, 118, 179; cz. 2, с. 36, 64–65), прикметників (cz. 1, с. 175, 202; cz. 2, с. 149), займенників (cz. 1, с. 90; cz. 2, с. 70–71, 141–142), особово-часових дієслівних форм і дієслів певного способу (cz. 1, с. 32, 39–40, 52, 54–55, 140, 157; cz. 2, с. 17, 40–41), дієприслівників (cz. 2, с. 96), прикметників вищого та

найвищого ступенів порівняння (cz. 1, с. 201; cz. 2, с. 81), прислівників (cz. 2, с. 96), перетворення реченнєвих побудов з іменниково-прийменниковими конструкціями у формах множини на відповідні конструкції у формі однини (cz. 1, с. 140). Як засвідчує практика, у мовленні часто натрапляємо на помилки в уживанні числівниково-іменникових сполук і відмінюванні числівників, тому цілком умотивованими вважаємо вправи, присвячені вказаній проблемі (cz.1, с. 119, 190; cz. 2, с. 71, 72–74, 134). Рівень оволодіння знаннями й уміння застосовувати їх на практиці студенти демонструють під час виконання завдань, у яких необхідно виписати слова певного частиномовного класу, наприклад, іменники I відміни (cz. 2, с. 96), IV відміни (cz. 1, с. 136), прислівники (cz. 1, с. 32, 108, 136), дієслова наказового способу (cz. 1, с. 170), розподілити прикметники на якісні, відносні, присвійні (cz. 1, с. 105). Крім повнозначних лексико-граматичних одиниць, автори зосереджують увагу на службових компонентах, пропонуючи вставити в реченні чи словосполученні потрібний сполучник (cz. 1, с. 178) або прийменник (cz. 1, с. 157–158), виписати реченнєві побудови із запропонованими частками (cz. 2, с. 141), скласти конструкції зі сполучниками *i*, *й*, *та* (cz. 1, с. 179). Виконання завдань останнього різновиду ґрунтується також на оволодінні нормами милозвучності української мови.

Надзвичайно вагомими, на нашу думку, є вправи, що передбачають знання не тільки морфологічних категорій, одиниць і правил їхнього функціонування, а й закономірностей словотворення. У такому вимірі студентам запропоновано розглянути іменники, утворивши від них прикметники та похідні субстантиви на позначення назв осіб (жителів) за територіальною ознакою (за назвою континенту, держави, місцевості, місцем проживання) (cz. 1, с. 152–153), утворити дієслова префіксальним способом (cz. 2, с. 183), виписати з тексту слова із суфіксами здрібнілості (cz. 2, с. 134).

Осмисленню специфіки різноманітних синтаксичних явищ сприяють вправи, у яких потрібно виписати вставні слова й словосполучення (cz. 2, с. 68), транспонувати прості речення в складні (cz. 2, с. 68–69), замінити пряму мову непрямою (cz. 2, с. 105). На перетині морфологічного та синтаксичного ярусів перебувають завдання на зразок: скласти 5–6 речень зі звертаннями (cz. 1, с. 171), які мають на меті перевірити, чи вміє студент правильно утворювати форми кличного відмінка іменників. Досить продуманими й коректно сформульованими вважаємо вправи, що потребують ґрунтовних знань пунктуації української мови, наприклад, поставити в наведених реченнях двокрапку чи тире (cz. 1, с. 178), переписати речення, розставляючи в них розділові знаки (cz. 2, с. 133–134, 150).

Аналізу кризь призму орфографічних норм потребують завдання, у яких замість крапок треба вставити відповідні літери (cz. 1, с. 170), апостроф, м'який знак (cz. 2, с. 133, 177, 202), написати слова з малої чи великої літери (cz. 2, с. 40, 198–199), окремо, разом або через дефіс (cz. 2, с. 177).

Позитивно, що структуруючи заняття, автори добирали вправи, зорієнтовані на певну тематику, зокрема родинні зв'язки, погоду, кольороназви, тран-

спорт, спорт, торгівлю, тварин, професійну діяльність, хобі, одяг, страви, релігію тощо.

До переваг рецензованої праці варто зарахувати поради авторів під час виконання тих чи тих завдань звертатися за допомогою до словників, наприклад *Польсько-українського тематичного словника*, *Словника української мови*, *Словника синонімів української мови* та ін., а також *Українського правопису*, що, без сумніву, значно спростить процес підготовки до занять і сприятиме досягненню ефективного засвоєння необхідних знань.

Вимоги сучасного навчального процесу цілком задовольняє список рекомендованої літератури, який посилить навчально-методичний ефект.

Ретельно продумана структура, цікаві та сучасні за змістом вправи, сформовані за принципом циклічності, високий ступінь репрезентативності охоплених тем дають підстави стверджувати, що рецензоване видання підготовлене сумлінно й творчо, відповідає сучасному баченню завдань навчального курсу, найважливішим методичним постулатам й активізуватиме навчально-пошукову діяльність студентів. Авторам вдалося поєднати дві протилежних тенденції: дібрати значну кількість різноманітних за складністю вправ та розвантажити матеріал від зайвої деталізації. Цьому, вважаємо, сприяла передовсім тривала викладацька практика.

Рецензоване видання, що є прикладом побудови навчально-прикладних праць, зацікавить викладачів, студентів-філологів, а також усіх, хто вивчає та популяризує українську мову поза межами України, зокрема в польському комунікативному просторі.

Наталія КОСТУСЯК